

Examen VMBO 2007

Hier vindt u de kern- en verrijkingsdelen voor het centraal examen van 2007 met de bijbehorende specificaties. Ze geven aan in welke richting de onderwerpen uitgewerkt moeten worden. Controleer aan de hand hiervan uw methode.

Voor de leerwegen KB, GL en TL is de tekst van de kern delen hetzelfde; GL en TL doen daarnaast ook de verrijkingsdelen. Het examenprogramma voor BB is apart afgedrukt.

De aanvullende specificaties zijn vet gedrukt. Ze moeten worden gelezen in relatie tot de eindterm waarbij ze behoren. Ze illustreren tegen welke achtergrond de eindterm in het centraal examen getoetst kan worden en welke kennis van namen, begrippen, gebeurtenissen e.d. daarbij verondersteld wordt.

Er worden *slashes met spaties* gebruikt wanneer in de betreffende specificatie sprake is van een samenhang of een ontwikkeling.

Slashes zonder spatie worden gebruikt als voor een zelfde specificatie verschillende termen worden genoemd.

Haakjes worden gebruikt ter verduidelijking van een specificatie.

N.B. Het examen gaat niet alleen over de leerstof die hier omschreven is – Vergeet niet K3, de leervaardigheden in het vak geschiedenis, die ook deel uitmaken van het cse. U vindt ze op www.examenblad.nl, waar ook de teksten staan die hier zijn afgedrukt.

BB Leerweg

GS/Kerdeel 4: De koloniale relatie Indonesië – Nederland

De kandidaat kan

1. –
2. herkennen hoe het cultuurstelsel (J. van den Bosch) leidde tot gedwongen levering van gewassen/ cultures, zoals plantageproducten, voor de Europese markt en wat hierbij het streven en de rol van de Nederlandse staat was
 - batig slot / Nederlandse Handelsmaatschappij
 - overheid als exploitant
 - cultuurprocenten / plantages
 - de positie van de Javaanse boeren tussen het Nederlands gezag/gouverneur-generaal en de inheemse vorsten
3. herkennen hoe het cultuurstelsel leidde tot veranderingen in de levensstandaard van de inheemse bevolking.
 - toename koopkracht / welvaart
 - beslag op landbouwgrond / verhoging werkdruk / herendiensten / hongersnoden
4. herkennen hoe de liberale economische politiek vanaf ongeveer 1870 leidde tot het opheffen van het cultuurstelsel, de ontwikkeling van particuliere ondernemingen in land- en
5. gevolgen herkennen van de territoriale uitbreiding en intensivering van de Nederlandse aanwezigheid in Indonesië vanaf ongeveer 1870
 - geografische, klimatologische, etnische en strategische positionering Nederlands-Indië/Indonesië
 - toename van aantal Nederlanders als (gezinnen van) ondernemers, ambtenaren, militairen, ingenieurs, missionarissen/zendingen, leraren en planters
 - toename gewapende conflicten / KNIL / Atjehoorlog (1873-1903) / Van Heutsz
 - toenemende politieke afhankelijkheid
 - toenemende onderdrukking en verzet van de inheemse bevolking
6. herkennen hoe de ethische politiek/ de voogdijgedachte, en de Japanse bezetting bijdroegen tot de ontwikkeling van het Indonesisch nationalisme
 - onderwijs/desascholen / infrastructurele projecten / intensivering Nederlandse aanwezigheid / Volksraad

mijnbouw en de toename van contractarbeid

- contractarbeiders / koelies / planters / verzet

- ineenstorting Nederlands leger en bestuur / internering/**kampen** Nederlanders
- mobilisatie en antiwesterse beïnvloeding van bevolking / **samenwerking Japanners en nationalisten**
- emancipatie Indonesiërs in bestuur en economie
- concessies aan nationalisten / **zelfstandigheid/onafhankelijkheid / Soekarno**

7. -

8. Voor- en nadelen van de Nederlandse kolonisatie voor de ontwikkeling van Indonesië herkennen / beschrijven en daarover een eigen standpunt weergeven en toelichten.

GS/K/5 Staatsinrichting van Nederland

De kandidaat kan

1. veranderingen herkennen die in 1848 werden doorgevoerd in het kiesrecht door de liberalen o.l.v. **Thorbecke**, in enkele grondrechten
- recht van vereniging en vergadering / briefgeheim / vrijheid van onderwijs
 - **grondwet/constitutie**

en in de bevoegdheden van staats-hoofd, regering

- ministeriële verantwoordelijkheid / onschendbaarheid van de koning
- **monarchie versus republiek**

en parlement/volksvertegenwoordiging/Staten Generaal/Eerste en Tweede Kamer

- **democratie**
- rechtstreekse verkiezing Tweede Kamer
- **controleerende en wetgevende bevoegdheden parlement**
- parlementair regeringsstelsel / **parlementaire democratie**
- **de belangrijkste stappen herkennen van wetsvoorstel tot wet (minister, voorstel, TK met rechten, EK met rechten, handtekeningen)**

2. politieke organisaties van liberalen, **sociaal-democraten/socialisten**, confessionelen en feministen aan het eind van de negentiende eeuw en het begin van de twintigste eeuw en enkele van hun voormannen/-vrouwen herkennen en herkennen wat deze hebben bijgedragen aan de democratisering van het politieke bestel in Nederland

- liberalen J.R. Thorbecke / hogere burgerij / rol in grondwetsherziening 1848 / uitbreiding kiesrecht / liberale grondrechten / economische politiek
- orthodox - protestanten / anti-revolutionaire Partij (**ARP**) / A. Kuyper / kleine luyden / christelijk denken in wetgeving / uitbreiding kiesrecht
- socialisten / Sociaal Democratische Arbeiders Partij (**SDAP**) P.J. Troelstra / arbeiders / socialistische maatschappij / verbetering sociaal-economische positie arbeiders / algemeen kiesrecht
- rooms-katholieken / Rooms Katholieke Staatspartij (**RKSP**) / H. Schaepman / rooms-katholieken / emancipatie
- feministen / Vereniging voor Vrouwenkiesrecht / Aletta Jacobs

5. gelijkstelling van burgers voor de wet, onafhankelijke rechtspraak
- rechtsgang strafzaak, gebondenheid van rechters en bestuurders aan de wet en bescherming van

de burger tegen onrechtmatig handelen van de overheid herkennen als kenmerken van de Nederlandse rechtsstaat.

- **rechtsbijstand**

6. enkele grondrechten noemen, die in de loop van de negentiende en twintigste eeuw in de grondwet zijn opgenomen.

Enkele van de volgende:

klassieke grondrechten:

- recht op gelijke behandeling / kiesrecht / vrijheid van meningsuiting / vrijheid van godsdienst / vrijheid van vereniging, vergadering en betoging / **vrijheid van onderwijs**

sociale grondrechten:

- recht op bestaanszekerheid / recht op onderwijs / recht op gezondheidszorg / recht op woongelegenheid / recht op bewoonbaarheid van het land / **recht op werk / recht op rechtsbijstand**

nieuw recht:

- **referendum**

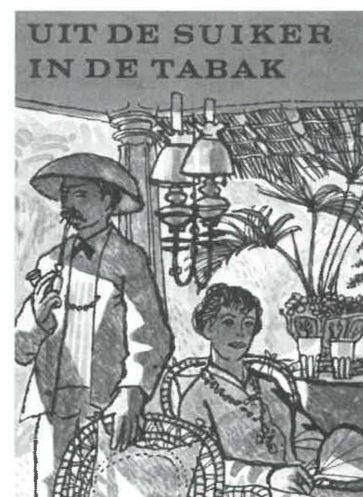
7. een eigen standpunt weergeven over de vraag of iedereen in Nederland een beroep moet kunnen doen op alle grondrechten en dit standpunt toelichten.

De leerwegen KB, GL en TL

GS/Kerdeel 4: De koloniale relatie Indonesië – Nederland

De kandidaat kan

1. enkele voorbeelden geven en manieren beschrijven waarop de VOC in Indonesië ter verkrijging en bescherming van monopolieposities gebruik maakte van diplomatie en geweld.
 - oprichting VOC: 1602 / handelsposten/factorijen / handelsmonopolie / specerijen / gouverneur-generaal J.P. Coen / Batavia / Java
 - sluiten van verdragen met lokale vorsten; handelsvoordelen in ruil voor militaire steun
 - beheersing van de belangrijkste scheepvaartroutes / Portugezen
 - strafexpedities / hongitochten / specerijeilanden/ Banda-eilanden
2. herkennen/beschrijven hoe het cultuurstelsel (J. van den Bosch) leidde tot gedwongen levering van gewassen/cultures, zoals plantageproducten, voor de Europese markt en wat hierbij het streven en de rol waren van de Nederlandse staat en van de inlandse vorsten.
 - einde VOC
 - batig slot / Nederlandse Handelsmaatschappij
 - overheid als exploitant
 - cultuurprocenten / plantages
 - dualistisch bestuursstelsel / gouverneur-generaal / resident / regent / positie van de Javaanse boeren
 - Multatuli: Max Havelaar
3. herkennen/beschrijven hoe het cultuurstelsel leidde tot groei van de geldeconomie, tot vergroting van sociale tegenstellingen en tot veranderingen in de levensstandaard van de bevolking.
 - plantloon / toename koopkracht / welvaart
 - tegenstellingen dorpsadel – landbezittende boeren – landarbeiders
 - toename koopkracht / welvaart
 - beslag op landbouwgrond / verhoging werkdruk / herendiensten / hongersnoden
4. herkennen/beschrijven hoe de liberale economische politiek vanaf ongeveer 1870 leidde tot het opheffen van het cultuurstelsel, de ontwikkeling van particuliere ondernemingen in land- en mijnbouw en de toename van contractarbeid; hij/zij kan dit verklaren vanuit de veranderde politieke verhoudingen in Nederland
 - Suikerwet (1870) / Agrarische Wet (1871)
 - dominantie van politiek en economisch liberale ideeën / particulier eigendom / rol staat in economisch proces / loonarbeid
 - contractarbeiders / koelies / planters / Sumatra / verzet
5. gevolgen herkennen/beschrijven van de territoriale uitbreiding en intensivering van de Nederlandse aanwezigheid in Indonesië vanaf ongeveer 1870
 - geografische, klimatologische, etnische en strategische positionering Nederlands-Indië/ Indonesië
 - economisch en politiek modern imperialisme
 - toename van het aantal Nederlanders als (gezinnen van) ondernemers, ambtenaren, militairen, ingenieurs, missionarissen/zendingen, leraren en planters
 - toename gewapende conflicten / KNIL / Atjehoorlog (1873-1903) / Van Heutsz / pacificatie
 - toenemende politieke afhankelijkheid
 - toenemende onderdrukking en verzet van de inheemse bevolking
 - in Nederland ontstaat een emotionele band met Indië / het idee dat Nederland daar thuis hoorde
6. herkennen/beschrijven hoe de ethische politiek/de voogdijgedachte, de verbetering van communicatiemogelijkheden, de voorbeeldfunctie van Japan en van het Indiase nationalisme en de Japanse bezetting bijdroegen tot de ontwikkeling van het Indonesisch nationalisme
 - onderwijs/desascholen / infrastructurale projecten / intensivering Nederlandse aanwezigheid / Volksraad
7. beelden van Indonesische nationalisten over Nederlanders en van Nederlanders over nationalisten vanaf het begin van de 20ste eeuw herkennen en deze in verband brengen met de eigen visie op de toekomst van Indonesië.
 - ontwikkeling infrastructuur en media; intensivering contacten en snellere verspreiding van ideeën en personen
 - Japan als onafhankelijk, economisch en militair ontwikkeld Aziatisch land
 - Indiase nationalisme; voorbeeld in partijvorming / strategieën
 - ineensstorting Nederlands leger en bestuur / internering/kampen Nederlanders
 - mobilisatie en antiwesterse beïnvloeding van bevolking / samenwerking van de nationalisten met de Japanners/ pemoeda's
 - emancipatie Indonesiërs in bestuur en economie
 - concessies aan nationalisten / zelfstandigheid/onafhankelijkheid / Sarekat Islam / PKI
 - PNI / petitie Soetardjo / Soekarno / Hatta
8. voor- en nadelen van de Nederlandse kolonisatie voor de ontwikkeling van Indonesië herkennen / beschrijven en daarover een eigen standpunt weergeven en toelichten.

GS/Verrijksdeed 1: Het Indonesisch – Nederlands conflict 1945 – 1949

De kandidaat kan

- verschillen in visie van de Nederlandse regering
(Verenigde Staten van Indonesië als federale staat in een unie met Nederland)
en van de Indonesische nationalisten (Republiek Indonesië als onafhankelijke eenheidsstaat)
op de toekomst van Indonesië tijdens en vlak na de Japanse bezetting herkennen
 - herstel Nederlands gezag in Indonesië / aanwezigheid Nederlandse dienstplichtige militairen / Indonesisch-nationalistische vrijheidsstrijders / guerrillaoorlog Java en Sumatra / volledige onafhankelijkheid
- hoofdpijnen van het conflict tussen de Republiek Indonesië en Nederland in de periode 1945-1949 beschrijven en daarbij ingaan op de Indonesische onafhankelijkheidsverklaring in 1945, het akkoord van Linggadjatti, het Renville akkoord, de 'politieone acties' en de soevereiniteitsoverdracht in 1949
- de bijdrage van de Verenigde Naties en van de Verenigde Staten aan de beëindiging van het conflict beschrijven
 - Afkeuring Nederlandse optreden door Veiligheidsraad en eisen Algemene Vergadering
 - VS steunen Indonesisch (niet communistisch) streven naar onafhankelijkheid
- beschrijven hoe het koloniaal verleden in Nederland soms nog doorwerkt en daarbij ingaan op de 'politieone acties' en op conflicten met Indonesië rond ontwikkelingshulp en mensenrechten
 - Molukkers / RMS

GS/K/5 Staatsinrichting van Nederland

De kandidaat kan

- veranderingen herkennen/beschrijven die in 1848 werden doorgevoerd in het kiesrecht door de liberalen onder leiding van Thorbecke, in enkele grondrechten
 - recht van vereniging en vergadering / briefgeheim / vrijheid van onderwijs

en in de bevoegdheden van staats-hoofd, regering

- grondwet/constitutie
- monarchie versus republiek
- beperking macht koning / uitbreiding macht volk (burgerij)
- ministeriële verantwoordelijkheid / onschendbaarheid van de koning

en parlement/volksvertegenwoordiging/Staten Generaal/Eerste en Tweede Kamer

- rechtstreekse verkiezing Tweede Kamer / censuskiesrecht
- controleerende en wetgevende bevoegdheden parlement / recht van amendement, budget, enquête, initiatief en interpellatie / verschil Eerste en Tweede Kamer
- parlementair regeringsstelsel / parlementaire democratie / constitutionele monarchie met een parlementair stelsel

de belangrijkste stappen herkennen/beschrijven van wetsvoorstel tot wet (minister, voorstel, TK met rechten, EK met rechten, handtekeningen)

en die veranderingen verklaren met verwijzing naar de opvattingen van de liberalen in Nederland en naar de internationale situatie

- revoluties in andere Europese landen.

- politieke organisaties van liberalen, sociaal-democraten/socialisten, confessionelen en feministen aan het eind van de negentiende eeuw en het begin van de twintigste eeuw en enkele van hun voormannen/

-vrouwen herkennen en herkennen / uitleggen wat deze hebben bijgedragen aan de democratisering van het politieke bestel in Nederland

- liberalen (Liberale Unie)/ J.R. Thorbecke / hogere burgerij / rol in grondwetsherziening 1848 / uitbreiding kiesrecht / liberale grondrechten / economische politiek
- orthodox - protestanten / anti-revolutionaire Partij (ARP) / A. Kuiper / kleine luyden / christelijk denken in wetgeving / uitbreiding kiesrecht
- socialisten / Sociaal Democratische Arbeiders Partij (SDAP) P.J. Troelstra / arbeiders / socialistische maatschappij / verbetering sociaal-economische positie arbeiders / algemeen kiesrecht
- rooms-katholieken / Rooms Katholieke Staatspartij (RKSP) / H. Schaepman / rooms-katholieken / emancipatie
- feministen / Vereniging voor Vrouwenkiesrecht / Aletta Jacobs, Wilhelmina Drucker (Vrije Vrouwenbeweging) / eerste feministische golf
- Sociaal Democratische Bond (SDB) / Domela Nieuwenhuis / socialistische maatschappij / arbeiders

- uitleggen waarom bepaalde groepen in de samenleving aan het eind van de negentiende eeuw zich tot liberalisme, sociaal-democratie/socialisme, christelijk politiek denken dan wel feminisme aangetrokken voelden.

- beschrijven hoe de toenemende politieke en maatschappelijke participatie van burgerij, orthodox-protestanten, katholieken, arbeiders en vrouwen in de tweede helft van de negentiende eeuw leidde tot bewustwording van eigen identiteit en tot (verdere) emancipatie van deze groepen.

- streven naar uitbreiding van kiesrecht / algemeen kiesrecht / actief en passief kiesrecht / van districtenstelsel naar evenredige vertegenwoordiging/kiesdeler

DE GOUDEN KOETS

Opland over Prinsjesdag in 1983.

- (financiële) gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs/ schoolstrijd / pacificatie van 1917
 - ontstaan verzuiling in partijen / media / onderwijs / verenigingsleven / vakbonden
5. gelijkstelling van burgers voor de wet, onafhankelijke rechtspraak
- **Wetboek van Strafrecht / rechtsgang strafzaak**

gebondenheid van rechters en bestuurders aan de wet en bescherming van de burger tegen onrechtmatig handelen van de overheid -

- **rechtsbijstand / Nationale Ombudsman**

herkennen als kenmerken van de Nederlandse rechtsstaat.

6. enkele grondrechten noemen, die in de loop van de negentiende en twintigste eeuw in de grondwet zijn opgenomen en daarbij onderscheid maken tussen klassieke en sociale grondrechten.

Enkele van de volgende:

klassieke grondrechten:

- recht op gelijke behandeling / kiesrecht / vrijheid van meningsuiting / vrijheid van godsdienst / vrijheid van vereniging, vergadering en betoging / **vrijheid van**

onderwijs / bescherming tegen de overheid;

sociale grondrechten:

- recht op bestaanszekerheid / recht op onderwijs / recht op gezondheidszorg / recht op woongelegenheden / recht op bewoonbaarheid van het land / **recht op werk / recht op rechtsbijstand / bescherming door de overheid;**

nieuw recht:

- **referendum.**

7. een eigen standpunt weergeven over de vraag of iedereen in Nederland een beroep moet kunnen doen op alle grondrechten en dit standpunt toelichten.

GS/V/2 Nederland en Europa

De kandidaat kan

1. bevoegdheden van het Europese parlement
- (volksvertegenwoordiging van de EU),

de Raad van Ministers

- ((vak)ministers van de EU-landen),

en de Europese Commissie

- (dagelijks bestuur van de EU)

herkennen en deze vergelijken met bevoegdheden van de Tweede Kamer en de Nederlandse regering

- **Europese Hof van Justitie** controlerende bevoegdheden wetgevende bevoegdheden

2. politieke en economische motieven tot en voorbeelden van Europese samenwerking sinds 1945 herkennen,

- EGKS, (E)EG, (voor- en nadelen uitbreiding) EU
- voorkomen nieuwe oorlog / nieuw conflict Duitsland - Frankrijk
- vergroten markt / verbeteren concurrentiepositie met VS en Japan

ook op lokaal of regionaal niveau, en enkele gevolgen daarvan voor burgers beschrijven

- **invloed Europa op werk / vrije tijd / geld / monetaire unie / invoering euro**

3. voorbeelden herkennen van onderwerpen die Nederlanders in de discussie over de Europese integratie van belang achten voor de Nederlandse identiteit

- taal / onderwijssysteem / verzorgingsstaat / justitie / tolerantie

4. een eigen standpunt weergeven over de vraag of, op welke terreinen en onder welke voorwaarden, het wenselijk is dat Nederland nationale bevoegdheden overdraagt aan de Europese Unie.